

Učiteljski Tovarš.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega meseca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj X. V Ljubljani 15. februarja 1870.

List 4.

Kako naj se v šoli „Drugo Berilo“ obdeljuje.

Govoril Fr. Govekar pri učiteljskem zboru 28. sept. preteč. l. v Ljubljani.

Da more kmetovalec ali rokodelec svoja opravila in dela dobro izverševati, treba mu je, da vé in zna svoje orodje modro rabiti, kajti sicer bi z naj izverstejšim orodjem celo nič, ali le prav malo opravil. Ravno to velja pri učitelju, gledé šolskih knjig. Tudi on mora vedeti, kako je berilo osnovano in razversteno, da ga more vspešno obdelovati, in da se učenci jasno in djansko podučujejo. Kakor je znano, razdeljeno je naše „Drugo Berilo“ v pet razdelkov. Pervi razdelek obsega „podučne povesti in pesmi“; drugi obdeljuje „spoznava sveta in narave“; tretji kaže „človeka in društvo“, četerti „naravopisje“ in peti „zemljepisje in domovinske zgodbe“.

Pri prvem razdelku naj učitelj pri učencih budí npravni čut, da pri tej ali uni vaji večkrat vpraša: ali je oseba, od ktere se bere, ravnala prav, ali neprav, in zakaj ni, ali je tako prav.

Za vaje v pisanji naj jim veleva večkrat kak oddelek kake vaje pisati, in naj jih napeljuje, da pri tem vse čerke pravilno zapisujejo. Pri tem naj pospešuje tudi številkanje, in naj vpraša, koliko let je preteklo od tega časa? itd.

V pravopisju naj učence vadi s tem, da vpraša, kaj je pomen berilne vaje, kako pišemo to ali uno besedo, in zakaj tako in ne drugače, ktere besede še tako pišemo, ktere ločnice stavimo tù, in zakaj ne druge, koliko se bere pri tej in koliko pri uni, in kako se glas tukaj, kako tam spreminja itd. Učenci naj potem tudi večkrat kaj prepisujejo. —

Naj lepšo priliko pa ima učitelj, da slovnico in spisje zdatno obdeljuje pri vajah tega razdelka. To naj dela tudi

vestno, kajti po Kelnerju je glavna naloga ljudske šole, da se učenci v nerazdeljivem in združivnem maternem jeziku učé npravnosti in mehkosercnosti, in da si tako ne likajo samo glave, ampak tudi svoja serca. Naravna postava zahteva, da se jezik uči naj več le z govorjenjem, in tû je merilo za učitelja, da pri berilu ravná vedno le po poti mišljenja, da berilne vaje po moči lajša in zanimiva. Potem se ne bode moglo reči od nauka v jeziku, kakor je Heine šaljivo rekel, da je razloček med pregibanjem pravih in nepravih glagolov le ta, da se pri prvih več kaznuje, kakor pri drugih. Naj tedaj učitelj nikar ne terpinči svojih učencev z nerazumljivim govorom in s puhlimi pravili, pa naj tudi nikar v nauk več ne vpleta in od učencev ne zahteva, kakor, kar je naloga ljudske šole in kar more učencem na tej stopinji kazati. Učitelj naj tedaj večkrat vpraša, kakor ravno vaja nanese, v katero versto govornih razpolov vverstujemo ta ali uni samostavnik, — kakšnega spola, v katerem številu in sklonu je, ali naj poiščejo osebek ali povedek v stavku, in naj povedo, ali je stavek prost, ali razširjen, ktera so pojasnila ali dopolnila osebka, ktera pa povedka; kaj je podredje, kateri je glavni, kateri postranski ali odvisni stavek; kako se glavni stavek med seboj, pa tudi kako se veže s postranskim stavkom, kje je v zloženem stavku glavni, kje postranski stavek i. t. d.

Spisje veljá po pravici za venec vseh jezikoslovnih vaj, in ravno ta predmet pospešuje vaje prvega razdelka posebno s tem, da učencem pomagajo misliti. Učitelj vé iz lastne skušnje, da učencem le zato tolikokrat primanjkuje besed, ker ne znajo misliti. Zeló je tedaj potrebno, da si vsaki učitelj pred vsem drugim prizadeva, da njegov nauk učencem zbuja misli. Zato naj si prizadeva, da vse vaje združuje z drugimi nauki, ter da bralne in slovnične vaje lepo združuje, kar pospešuje posebno slovnično in rečno razlaganje vsake vaje. Naj tedaj učitelj določno zahteva, da, kar učenci govore, naj potem zapišejo, kar so zapisali, naj potem berejo in razlagajo, in to naj se ponavlja toliko časa, da se učenci privadijo vse določno in pravilno izgovarjati. Da pa učitelj to doseže, naj skerbno razlaga besede, ter naj učence seznanja s pravim pomenom ali jedrom tega, kar so ravno brali ali pisali, ter naj jih napeljuje, da potem vse to tudi po svoje ali po domače pripovedujejo. Napeljuje naj jih, da berilne

vaje naj prej ustmeno in potem pismeno predeljujejo tako, da v vaji ali osebo, število ali čas predrugačijo; drugikrat naj spremené celó podobo, ali naj vajo razširijo, razdelé, opišejo, skerčijo itd. Pozneje naj jim veleva zapisati kaj iz življenja v šoli, ali domači hiši, na polji, v gozdu i. t. d. Gradiva za take in enake vaje in naloge učitelju nikdar ne primanjkuje; se vé, da se more on za ves ta nauk prav skerbno pripravljati, in ne prezirati prave razverstitve; pri tem pa mora tudi vestno popravljati vse, kar učenci izdeljujejo, ter se ne smebati pri tem nobenega truda; tako doseže svoj namen, ter se prepriča, da izvira znanje iz ogledovanja, umevnost iz primerjanja in spretnost pa iz vaje. (Dalje prih.)

Vkupno izgovarjanje v šoli.

Več praktičnih pedagogov je spoznalo veliko korist vkupnega izgovarjanja (Chorsprechen) pri početnem nauku v ljudski šoli. Jedro tega učila je, da učitelj učencem veleva, da vsi na enkrat skupno izgovarjajo glasove, zloge, besede in stavke, ktere naj pervo sam ali kak bolj zmožni učenec narekuje. Čeravno ima vkupno izgovarjanje tudi svoje pomanjkljivosti, da namreč naglo napredovanje ovira, da je — če so otroci preživi — dostikrat neljubo vpitje, da napravlja marsikteremu občutljivemu učitelju nepovoljni šum po ušesih in bolehnemu tudi glavobol; vendar so pa na drugi strani razlogi za to ravnanje tako tehtni, da bi ga vestni učitelj v prvem razredu ne smel prezirati.

Glasno vkupno izgovarjanje oživlja in razveže otroški jezik, da se otroci vadijo koj od mladih nog razločno in umevno govoriti. Nekterim otrokom sicer že zgodaj jeziček gladko teče, vendar pa je spretnost v pravilnem izgovarjanji pri učencih 1. razreda tako malo razvita, da mora učitelj v dosego tega posebnega namena tudi kaj storiti. Veliko otrok, stopivši v šolo, ne morejo ali ne prav ali celó nič izgovarjati nekterih glasov. Sleherno leto se primeri učitelju, da mu je treba odpravljati tako jeclanje. Pripeti se, da ta učenec ne more izgovarjati „r“, drugi „k“, tretji „s“ i. t. d. Zopet se nahajajo otroci, ki sicer pravilno govore, toda z nekako težavo in prepočasno; primanjkuje jim vaje. Da ima šola tudi

to breme, je nekaj kriva domača izreja, nekaj pa so take napake naravne, ki se pa težko dadó odpraviti. Da se to odpravi, naj učitelj veleva, da vsa šola glasno vkupno in v istem času izgovarja najpervo glasove in potem zloge, besede in stavke. Pri vkupnem izgovarjanju učenec sliši pravilni glas, in je tudi nekako primoran, da prav izrekuje, ker mu dovelj občutljivo šumi glas po ušesih.

Vkupno izgovarjanje spodreže torej najpervo jezik; drugič izobražuje pravilni pismeni jezik, in odpravlja napačni ljudstveni govor, zlasti gledé posnemanja tujega jezika, povdaranja i. t. d. Če le posamni učenci odgovarjajo na učiteljeva vprašanja, si ne upajo in tudi ne znajo pravilno govoriti; kedar pa vsi vkup za učiteljem izgovarjajo, je njih serčnost veliko večja.

Vkupno izgovarjanje daje otrokom tudi pogum. Znano je, kako so otroci prve šolske dneve plašljivi in boječi. Včasí si celó ne upajo govoriti. Ako bodeš takemu otroku še tako drago reč obljubil, vendar ne bodeš spravlil besede iz njega; še svojega poštenega imena si revček povedati ne upa, kakor bi se bil strašansko pregrešil. Iz te zadrege si učitelj véasi ne more drugači pomagati, kakor da veleva vsem skupaj govoriti, da vsi to storé, česar si en sam ne upa. (Se vé, da je tako ravnanje potrebno le pri malih 6 in 7 let starih otrocih.) Vkupno izgovarjanje nadalje ovira in pomaga, da otroci niso razmišljeni. Morda sedí ta pa ta učenec prav lepo pri miru in ima rokíci prav pravilno na klopi; vendar njegov duh ni v šoli. Ako bi učitelj vedel njegove misli, opomnil bi ga in obernal bi njegovo pazljivost na dotični nauk. Vkupno izgovarjanje pa take nenazoče zopet navezuje na nauk; kajti glasi iz tolikih gerl ga zbudé iz njegovega dušnega spanja. To učilo varuje na dalje, da otrokom ni dolgčas. Čeravno je učiteljev nauk morda prav zanimiv in lahkoumeven, vendar se včasí vidi, da se temu zdeha, da se uni stega in okrog zijá itd. Ta otroški dolgčas pa berž odpraviš, kakor otrokom kaj dela daš, če tudi je le govorjenje.

Ker bi pridni otrok rad, da bi ga učitelj vsaki dan prašal, in ker v prenapoljeni šoli to nikakor mogoče ni, odškoduješ ga naj lože, če rabiš to učilo. Otroci si poslednjič tudi to, kar vkupno govoré, veliko globokeje v spomin vtisnejo.

Tako vkupno izgovarjanje je tedej zeló važno; bila bi torej pedagogična krivica, ako bi se zanemarjal. Wiedemann, po katerem sem te misli posnel „der Lehrer der Kleinen“, primerja učitelja prvega razreda, ki ne goji vkupnega izgovarjanja, z vojnim poveljnikom, ki dan za dnevom vadi le posamesne vojake, a nikdar ne vsega vojnega kerdela. L.

Zemljepisje v ljudski šoli.

(Dalje.)

I.

Korske ali labotske planine se razprostirajo kraj labodske doline, kot meja proti Koroškemu.

Najvišja gora korskih planin je gora Špajka, tudi Golovec imenovana 6759' □ visoka. Labodske planine pokrivajo v obeh deželah v Koroški in Štirski okoli 40 □ milj.

Labodske planine imajo planinskih paš in travnikov, lesa, ki je le proti višini prittličen; gora Špajka je le celó na verhu gola, zato morda Golovec; niže verha raste zeló dišeča cvetica Spajka, ki jo naše kmetice rade kravam dajejo, da dobijo dobrega mleka; v Soboti že krompir in vso jarenino pridelujejo; na vzhodnih nižinah pri Lančah, Labodovcu in Ilniku pa raste tudi šilhar.

II. Dravsko pogorje.

Tako se imenujejo gorovje, na levem bregu Drave. Mejo med labodskim planinam in dravskim pogorjem pa dela cesta, ki pelja od Marbega do Ilnika, proti jugu sega dravsko pogorje tesno do Drave, tako da se od Marbega do Selnice med njim in Pohorjem vije stisnjena Drava, in cesti poleg imate že večidel svojo posteljo prekopano na znožju bregovem. Od Selnice naprej se pogorje od Drave proč kerči, in ima niže sv. Verbana in Počehove pri mariborsko graški veliki cesti svojo vzhodno mejo.

Na severni strani delajo mejo, proti Goriškemu, doline potokov Sekove pri Ilniku, gornje Pesnice pri Arvežu in spodnje Pesnice od pesniškega brega do Leitersberga in mariborsko-graške ceste. Posamesna imena dravskega gorovja so: Radolna, Remšnik, Kozjak.

Dravsko pogorje je na južno stran divje gorovje, ki naglo k Dravi prepada, in je pretergano od ne menj 20 ozkih grab,

ki so obdane s stermimi višinami, na severni strani se prijetnejše in milše znižuje in mu raste na znožju že šilhar, na jugovzhodni strani od Selnice počenski pa raste na znožnju izverstno vino, posebno pa pri Mariboru na tako imenovanem predgorju, kjer muškata najboljše dozreva.

III. Slovenske gorice, radgonske in lutomerske gorice.

Slovenske gorice so prijazni hribi in griči med Dravo in Muro, polni vinogradov, tako da je ljudstvu ime gorica že prešlo v pomen vinograda. Ta kraj bi se lahko imenoval valovna planota, ker so okrogli hribi in griči od kakega brega videni morskim valovom podobni in niso kaj visoko nad bližnje ravne povzdignjeni. Murek, postavimo, je 740', Ptuj 735' visok in navadni bregi so le od 100 do 300' viši; vendar se med ptujskim in lipniškim poljem ponašajo, kakor malo gorovje, kar je z imenom gorice res primerno rečeno.

Razločujemo pa gornje gorice ali Goriško, kjer Goričani bivajo, do ceste med Ptujem in Radgono krez sv. Trojice in Radvence, in te delimo v vzhodne na levem bregu Pesnice, in v zahodne na desnem bregu Pesnice. Niže imenovane ceste, kjer se Dolensko začinja, so spodnje gorice, in od teh še izločujemo navadno radgonske gorice med Ščavnico in Muro, in lutomerske gorice med savskim dolom in Medjimurjem.

a) Gornje slovenske gorice na levem bregu Pesnice.

Slovenske gorice nadaljujejo razvodje med Dravo in Muro, to nalogo prevzemši od dravskega pogorja. Gredo pa še tudi od pesniškega brega 1 miljo nazaj proti zahodu do nemških tal, in spremljajo gornjo Pesnico do iztoka v Sekovo, potem Sekovo do iztoka v Sulpo, kjer se znižajo do sulpskega iztoka v Muro. Križev verh $\frac{1}{2}$ SV. od Arveža 2009' □ je najzahodnejši breg slovenskih goric. (Dalje prih.)

Iz zgodovine.

Kako si je Avstrija pridobila posamne krovine.

Preded cesarske hiše, Rudolf I., je podelil 27. dne decembra l. 1282. svojima sinovoma Albrehtu in Rudolfu izpraznjene fevde nemškega cesarstva, ki jih je obsegala babenberska

dedina, namreč od prilike sedanje nadvojvodstvo avstrijansko, in sedanji vojvodstvi Štajarsko in Kranjsko.

Albreht II. je pridobil po fevdni podelitvi Koroško (1335).

Rudolf IV., vstanovnik imenovan, je pridobil l. 1363. Tirolsko, katero mu je iz dobre volje prepustila grofinja Margarita.

Leopold III. je kupil l. 1367. grofi Feldkirch in Bludenc, ki ste kos današnje Tirolskemu pridružene predarelske dežele. Istemu Leopoldu se je podverglo l. 1382. iz proste volje mesto teržaško s svojim obmestjem.

Albreht V. je prejel l. 1423. Moravsko v fevd od svojega tasta, nemškega cesarja Sigismunda, ter je, njemu leta 1437. odločen za naslednika na Ogerskem in Českem, bil v obeh deželah l. 1438. kronan.

Ladislava Posmertnika, sinu Albrehta V., so leta 1452. na Dunaji priznali vsi stanovi za kralja ogerskega in českega, za mejnega grofa moravskega in za vojvoda avstrijanskega.

Ogerske in česke kronovine so sicer zopet odpadle po zgodnji smerti mladega Ladislava; ali vsled dedinske pogodbe so l. 1526. po smerti kralja Ludevika prišle nazaj pod hišo avstrijansko, namreč pod cesarja Ferdinanda I.

Njega ded Maksimilian I. je bil l. 1500. podedoval posestva goriških grofov, ki so razun goriške grofije obsegale tudi nekatere kose Tirolskega in Isterskega.

Maksimilian II., kateri je vladal od l. 1564. do l. 1576., je začel napravljati vojaško Krajino proti napadom turškim.

Ferdinand II. je l. 1622. po fevdnem pripadu vzel nazaj vojvodstvi Kernovsko in Opavsko, ki ste del sedanje Sleške.

Leopoldu I. je l. 1696. knez Mihael Apafi prepustil Erdeljsko, ki je že popred spadala pod ogersko krono, od ktere so jo pa bile razne priključja odcepile.

Jožef I. je l. 1707. vzel nazaj posestva mantovskega vojvoda kakor zapadli fevd.

Karel VI. je l. 1718. po miru požarevškem pridobil Banat.

Marija Terezija je l. 1772. zedinila več delov poljskega kraljestva, ki je tadaj bilo malo ne do dobrega razpadlo, s svojimi kronovima pod imenom kraljestva Galicije in Vladimiriije, je pridobila po pogodbi l. 1777. od Turčije Bukovino, in l. 1779. v tešinskem miru po odstopu od Bavarije kresijo inško, ki je današnjega dne del nadvojvodstva avstrijanskega nad Anizo.

Francišek I. je dobil v miru, sklenjenem v mestu, ki se Campo Formio imenuje, leta 1797. Benetke, beneško Istro in Dalmacijo, v luneviljskem miru l. 1811. vojvodstvi tridentinsko in bresanonsko, v požunskem miru l. 1805. pa izbornu knežijo salcburško.

Končno pismo dunajskega vladarskega zbora (kongresa) dano 9. junija l. 1815. je na novo vstanovilo obseg države, katero je bil cesar Francišek I. 11. dne avgusta l. 1804. razglasil za nerazdelno dedno cesarstvo, in zavezne velike države so ta obseg slovesno priznale v njega celoti.

Od te dobe se je cesarstvo umnožilo še samo z mestom krakovskim in njegovim obližjem, ki mu je bilo (1846) vdruženo po dogovoru s sosednjimi državami.

Deržavni gerb.

Veliki deržavni gerb je dvoglav, črn cesarski orel, kronan na vsaki glavi, z zlatima kljunoma in z rudečima ven molečima jezikoma, deržeč v desnem kremplju zlato deržavno žezlo in deržavni meč z zlatim križastim deržajem, v levem kremplju pa cesarsko zlato jabelko deržavno, na katero je vdelan zlati križ. Na persih tega dvoglavega orla leži z znamenji redov okinčani poglavni ščit, kateri ima na devet glavnih poljih rodoslovne deželjske in spominske gerbe. Srednje glavno polje kaže rodoslovni gerb cesarske hiše. Ta gerb je razdeljen podolgoma na tri ščite in ima v sredi avstrijski hišni gerb: sreberno poprečnico v rdečem polju: na desni strani kronanega rdečega leva habsburškega v zlatem polju, na levi pa vojvodsko-lotarinski rodovni gerb, namreč: v zlatem polju rdeče na pošev proti desni roki potegnjeno bruno, na katerem so djani trije breznožni sreberni orli eden nad drugega. Dvoglavi orel se nahaja na zlatem herbtneščitnem nemške oblike, na katerem se blišči avstrijska cesarska krona. Herbtneščit podpirata kakor ščitoderžca dva orloleva (noga) s černo in zlato barvo poprek načertana, oba zlatokljuna in s stegnjenim rdečim jezikom.

Srednji deržavni gerb ima cesarskega dvoglavega orla, ki mu na persih leži rodoslovni gerb cesarske hiše, obdan z znamenji redov: zlatega runa, Marije Terezije, Sv. Štefana, Leopolda in železne krone, in z gerbi dežele ogerske, lombardske (beneške), ilirske, erdeljske, moravske in sleške, ti-

rolske, štajarske in koroške, salcburške, avstrijske pod Anizo, Galicije in česke.

Mali gerb je enak srednjemu, samo da nima enajst stranskih ščitov.

Deržavni barvi ste zlata in črna, hišni barvi pa sreberna in rdeča barva; geslo ali pregovor cesarja sedaj vladajočega je: „Viribus unitis“ to je: „Z zedinjenimi močmi“.

Otroški vertec. †)

Spijoči Jezušek.

(Svobodno po F. V.)

Zgodnja pomlad bila je. Sveti družini v Nacaretu primanjkovalo je derv. Ko torej sv. Jožef neko jutro seže po sekiri, da bi šel iskat v gojzd kaj lesenine za kurjavo, je marljivi Jezušek koj tudi na nogah, poišče svoj košek, in gre s svojim rednikom iz doma. V gojzdu obadva kaj pridno delata; sv. Jožef z dobro nabrušeno sekiro drevesa podira in veje seka, mali Jezušek pak jih nosi na zeleno trato ob kraju gojzda, da bi jih potem zvozila domu. V mali košek pa na zadnje Jezušek še hoče nabrati drobnih iveri, da bi ljuba mamka Marija imela tudi kaj teh potrebnih malenkosti za podkurjavo pri rokah. Od marljivega dela in urnega tékanja so mlademu Jezušku plamtela nedolžna ličica ko rudeča juterna zarija; ves utruđen se usede na mehki mah pod neko smrekico, poleg ktere je rastla tudi prijazna breza. Tički so tako ljubeznjivo prepevali, da se mälemu Jezušku malo zadremlje, torej se nasloni v smrekovi senci na mehki mah, in presladko zaspi. Ko mah, smrekica in breza Jezuška zadremati vidijo, se silno razveselë. V željah, da bi svojemu mlademu stvarniku saj dalje mogli služiti, mah zdajci požene lepe cvetke iz svojih koreninic, da bi Jezušek imel bolj zalo posteljico; smrekica in breza pak nagnete svoje goste vejice k tlam, in naredite tako okrog njega mično zeleni, hladni šotorček. Ko se Jezušek prebudi in

*) Učenci imajo povestice kaj zelô radi. Velikokrat, ko so otroci med ukom nepokojni, je prav dobro, če ima učitelj kaj takega blagá pri rokah, ker z obljubo kake lepe povestice jih najpred pripravi k pokoju. Želeti je, da bi „Tov.“ pod zgoraj navedenim naslovom odperl nov predël, ter bi donášal bolj pogosto kako krajšo povestico; zvesti smo si, da bi vstrezal s tem na vse strani.

vidi, kako zeló so mu mah, smrekica in breza postregli, je zeló vesel, vzdigne svojo desno ročico, in jih blagoslovi. Zato še sedaj o svetem božičnem času rabijo otroci mah za jaslice, in postavljajo na sv. Telesa dan ljudje smrekove mlaje in brezove veje ob cestah, kjer hodi procesija. *Rodoljub. Podratitovski.*

Drobtinice iz dnevnika slovenskega učitelja.

Spisuje *Josip Levičnik.*

Motto: „Nulla dies sine linea!“
Stari rimljanski pregovor.

IV.

Zgodnje jutro 9. avgusta najdelo me je že na nogah. V tuji postelji in med tujimi ljudmi se ne poležuje rado dolgo; zlasti pa ne, če človeka priganjajo kake skerbi na noge. Pred vsem se mi je bilo treba ozirati za kako primerno domače stanovanje, zakaj, po dunajskih gostilnicah delajo s tujci nekako tako, kakor pravi naš pregovor, „da ne derejo z nožem, ampak s pilo“. — Prehodil sem torej koj na teščè več ulic in pazil po listkih, ki so po mestih navadno razpostavljeni ob vežnih dúrih in naznanjajo spraznjena stanovališča. Vkljub obilne hoje po mnogih ulicah se mi vendar o tem prvem iskanju ni hotlo naleteti nič pripravnega.

Blizo Politehnike stoji prekrasno svetišče, cerkev sv. Karola Boromeja. Zidati jo je dal v zlogu Št. Peterske cerkve v Rimu po neki zaobljubi zlasti v stavbinih delih neumerljivi cesar Karol VI.*) ob času hude kuge l. 1713., kar kažejo tudi dotične podobe nad velikim cerkvenim vhodom in pa napis: „Vota mea reddam in conspectu timentium Deum“ (Pred obličjem bogaboječih rešil bom obljube svoje). Znotranje te podolgasto-okrogle cerkve, ki ima ob ladiji — ktero nadkriluje visoka derzovito postavljena kupla — prisljonjena na dve večje in čvetero manjše kapele, je z marmelnom in presnimi slikarijami prezalo okinčano. Prav po naključju najdeli smo se bili ravno v tej cerkvi nekteri slovenski učitelji. Gospodarstvena šola se namreč ni pričela s kako javno božjo službo; ker pa

*) Znamenita knjiga: „Monumenta augusta carolina“, ki pa je že kaj redka kje, popisuje stavbina dela tega verlega in pobožnega cesarja. Tudi stara semerniška cesta, in — če se ne motim, — naša ljubeljska, so njegove naprave.

smo v domačih šolah čuli mnogokrat opomin: „Z Bogom začni vsako delo, pa bo dober tek imelo“, nam je že torej poštena slovenska navada tudi na tujem velevala, ravnati se po tem. —

Ob 8. uri šli smo k Politehniku, kjer je učiteljev že vse mergolelo. Kar se nas Slovencev še ni poznalo po obrazu, šli smo za glasom, in kmali podali si v znamenje pobratimstva svoje desnice. —

Prej da vas v duhu vpeljem, dragi sobratje, v znotranje politehnične prostore, mislim, da je prav, če si ogledamo to višje obertnijski izobraženosti posvečeno hišo nekoliko od zunaj. Šteje se ona k videmskemu okrogu. Obširno poslopje nam je to, ki ima dva nadstropja in dva dvora; pa je tudi kaj zalo pozidano, zlasti sprednja stran kaže dovolj očitno, da vstalo je iz tal na cesarski ukaz. Čelo ima palači enako nad velikim vhodom postavljenih šestero stebrov, ki segajo mimo prvega in drugega nadstropja celó gori do podstrešja, kjer ob robu stoji rajda kipov. Pod temi kipi se bere nemški napis: „Der Pflege, Erweiterung, Veredlung des Gewerbeleisses, der Bürgerkünste, des Handels. Franz der Erste“. — To krasno poslopje je bilo doveršeno l. 1818. — Pred Politehniko razprostira se mali perivoj, čigar zelenje utrudnemu očesu kaj dobro dé in s senco in mnogimi za počivanje napravljenimi klopmi kaj prijazno k sebi vabi. *) Sredi tega perivoja stoji postavljen spominek slavnega Jožefa Ressel-a, iznajdenika barkinega vertila (Schiffsschraube). Na visokem kamnitem podnožju stoji po slovečem umetniku Fernkornu vlití kip Resselnov, bistrournega moža, kterega je zasačila smert na nekem popotovanji skozi Ljubljano, kjer so ga pri sv. Krištofu pokopali v hladni grob. Podnožje omenjenega spominka nosi sledeči napis:

Josefo Ressel patria austriaco,
qui omnium prior rotam cochlidem
pyroscaphis propellendis adplicuit

anno MDCCCXXVII

monimentum posuit MDCCCLXII. **)

*) Velikokrat smo pozneji med ukom, utrudeni od dolgega sedenja, o tako imenovanih „akademisches Viertel“ prihiteli na ene trenutke v ta perivojček, da bi se nam nekoliko poravnale sključene kosti, potem pa smo šli zopet v učne dvorane. Pis.

**) Po našem n. pr.: Jožefu Resseljnu, avstrijskemu rojaku, kteri je zmed vseh prvi zavito (polžasto, vertilasto) kolo rabil v poganjanje parnih ladij (parobrodev) l. 1827. — Spominek postavili l. 1862. Pis.

Ker menim, da sega moj, akoravno poveršni spis vender le kolikor toliko tudi v zgodovino našega šolstva, naj navedem tu tudi še imenik veleučениh gg. docentov, kakor tudi znamenek predpisanih nauk gospodarstvene šole.

Gosp. Bising Ant., profesor na videmski kom. višji realki, podučeval je naravoslovje v I., fiziko pa v III. razredu.

Gosp. Grossbauer Franc, c. k. profesor na gojzdnarski akademiji v Mariabrunnu poleg Dunaja, učil je gojzdnarstvo v vseh treh razredih.

Gosp. Hayek Gust., profesor na višji realki VIII. dun. okraja in asistent na c. k. Politehniki, učil je naravoslovje v II. in III. razredu.

Gosp. Hecke Wacł., c. k. profesor gospodarstva, učil je gospodarstvo v I. razredu.

Gosp. dr. Hornig Emil, c. k. svetovalec in prof. kemije na c. k. višji realki v III. dun. okraju, učil je kemijo v II. razredu.

Gosp. dr. Krafft Guido, nam. profesor v Ogers. Starem gradu, podučeval je gospodarstvo v III. razredu.

Gosp. Köhler Wiljelm, nadvertnar c. k. višje gosp. učilnice v ogersk. Staremgradu, učil je sadjerejo in vertnarstvo v I. in III. razredu.

Gosp. dr. Maly Rih., c. k. profesor medic. kirurg. učilnice v Olomucu, učil je fiziko v I. razredu.

Gosp. dr. Med. Melicher F., učil je čbelarstvo v vseh treh razredih.

Gosp. dr. Fil. Moser Ignaci, c. k. profesor kemije, učil je ta nauk v I. in III. razredu.

Gosp. dr. Reitlechner Karol, ravnatelj gosp. srednje šole v Mödlingu, učil je fiziko v II. razredu.

Gosp. P. Schirnhoffer Gerhard, kapitulnar zavoda lilienfeldskega, učil je sadjerejo in vertnarstvo v II. razredu in gosp. dr. Wilhelm Gust., prof. gospodarstva na Joanneumu v Gradcu, učil je ta nauk v II. razredu. (Dalje prih.)

Ogled po šolskem svetu.

Iz Gorjan na Gorenkem. Dragi „Tovars!“! Že se je steklo dovolj vode, kar ti nisem dopisal. Nič kaj veselega ti ne povem. Že je minulo o vseh svetih četrto leto, kar sem tukaj, in v tem času sem se popolnoma prepričal, kako se tukaj sploh učiteljem

godí. Dosti borno se godí brez izjemka vsem. V zgled naj ti tú navedem le moje zadeve! Navadna nadloga, ki jo vedno na ramah nosim, so moji dohodki, ktere bi imel na pol leta dobivati od tukajšnjega župana. Res, pustil sem mu jih dve leti pobirati, pa sem ga mogel vselej po obrajtbi tožariti, in pri vsem tem imam še vedno kaj pri njem. Lansko leto sem mu zadevajoče spise pobral (tako tudi prvo leto moje tukajšnje službe) in sem v jeseni od hiše do hiše pobiral svoje peneze tako, da sem, ne rečem preveč, dvojne podplate popolnoma stolkel; pri vsem tem sem pa mogel tudi še marsiktero žaltovo požreti, a še sedaj imam precej papirjev na obresti zastonj. Pri gosposki v tej zadevi se ne rad oglašam, ker vem, da tudi ni ravno nagla, če učitelj pomoči išče. Moja tukajšnja plača bi bila, kakor kaže papir, ena naj boljših na Gorenškem. (Tako je pisal nekdo tudi v „Laib. Zeitg.“) Poglejmo tedaj to reč! Kot učitelj in organist imam od srenje 315 gold. letnih dohodkov; kar zadeva pometanje in kurjavo šolske peči, mi ni odšteto — zarajtano mi je vse v čisti dohodek; vendar bi postavno moglo za snaženje šolske izbe odšteti se 12 gold. in za kurjavo 5 gold. na leto. Kot cerkvenik imam na leto 60 gold. Iz teh 60 gold. si moram pa plačevati domačega cerkvenika in potem še drugega pri neki kapeli; na dalje moram od omenjenega zneska preskerbovati oblate, metle za cerkev in trak za svetilnice. — Po teh plačevanjih mi ostane za trikratno zvonjenje na dan in za opravo pri mašah vsaki delavnik skozi celo leto še celih devet goldinarjev, in od mojih 315 gold. kot učitelj in orglavec pa po odštetih 17 gl., ki gredo za pometanje in kurjavo šolske izbe in peči, 298 gold., torej vsega skupaj 307 gold. Štola že tudi nese nekaj, pa to se mora tudi precej terdo zaslužiti. Pa še vse bi bilo, ko bi se le to redno dobivalo! In pri vsem tem pa mora človek vedno slišati očitanje: Sej ima učitelj vendar pet sto gold. plače, kam pa devlje denar? Preveč mu nese služba i. t. d. Vso jesen preteklega leta sem vedno pričakoval, kdaj bo sl. deželni zbor o naših dohodkih kaj obravnaval, pa vse pričakovanje je bilo zastonj. Kako hočete in tudi morete po pravici od nas kaj zdatnega zahtevati, če nam terdo zasluženega plačila ne privoščite? Res, lahko bi se razjokal, če pomislim, kako pa se še godí nekterim mojim sobratom. Če bo tako šlo naprej z našo plačo, bo gotovo v malo letih zopet pomankanje učiteljev. Res čudno se mi zdi, da za vse druge reči je še vedno dovolj denarja; le če je treba kaj dati za učiteljski stan, pa povsod manjka. Bog daj, da bi bilo kaj skoraj bolje!

Z Bogom!

Venceljnov.

Iz **Železnikov**. Kaj hudo nam letos zima pritiska. Snega imamo dovolj, mraza pa še več; ni torej čuda, da otroci od prehlajenja zelo kašljajo, in tudi obilno bolehaljo. Tako hude zime že dolgo ne pomnimo; pa se le kaže, da tudi še kmali bolje ne bo! — Kako so ti pa, ljubi „Tovars“, letos kaj učitelji tovarši z naročevanjem na pomoč prihiteli? Število naročnikov se mimo lani vender menda ni zmanjšalo,

kar bi bilo res dovolj dolgočasno!*) „Imenik ljudskih učiteljev na Kranjskem“ smo z veseljem prejeli in pregledali; vendar nam pa to ni všeč, ker je vse premalo učiteljev z zvezdico odlikovanih. Upati je, in tudi želeli, da bi se število udov „uč. družbe“ v tekočem letu kaj zelo namnožilo. V „imeniku“ popisana knjižnica vsakemu udu kaže že precej obloženo mizo dušne hrane. Dobro sicer vemo, da gre učiteljem tesno za „cvenk“; ali za tako potrebne reči, kakor so naj potrebniši časniki in knjige, se pa vendar, kakor se že vé in zna, potruji. Za prihodnje leto bi pa tudi nasvetovali, zlasti če se stan „uč. družbe“ kaj namnoži, da bi se z imenikom ljudskih učiteljev združili n. pr. koledar in še kakí drugi podučni ali pa zabavni spisi. Vendar — do takrat je še čas; — Bog le daj ljubo zdravje in pa dobro letinó v šoli in pri gospodarstvu! — Božja pomoč! *Jos. Levičnik.*

Iz Selc. Znana je že resnica, da učitelj mora imeti v srenji veljavo, da more svojo nalogo popolnoma dopolnovati. Ako srenjčani učitelja spoštujejo, lahko učitelj veliko stori za občni blagor. Res je, da učitelj veliko pripomore, da ga ljudje spoštujejo, pa vendar vselej to ni v njegovi moči. Marsikak učitelj si veliko prizadeva in na tanko spolnuje svoje dolžnosti, pa ga vendar ljudje pisano gledajo. Posebno v tistih krajih, v katerih še ni dolgo, kar je šola vstanovljena, je učitelj naj več le prisiljen srenjski ud, ker v takih krajih ljudje še ne poznajo šole in njene koristi. Sam sem se prepričal, da je tako. Ko enkrat z nekim prebrisancem na kmetih govorim o šoli, mi pravi, da tistim, ki so v šolo hodili še zemlja ne rodi, da si ravno jo pridno obdeljujejo. Taki ljudje imajo šolo za peto kolo, in menijo, da je učitelj le cerkvenik. Če učitelj ne zna dobro zvoniti, in prahu čisto po cerkvi iz klopi pometati, mu jeseni, ko hodi od hiše do hiše pobirat biro, to očitajo. Če se učitelj v šoli še tako muči in podučuje mladino, pri takih ljudeh njegovo delo malo veljá. Res je, da nova šolska postava daje učitelju več veljave, ali dokler učitelj ne bode dobival primerne plače iz kake blagajnice, tako dolgo bode učitelj le še mogel životariti. Dokazano je, da postranska opravila učitelja zaderžujejo, da z naj boljšo voljo ne more napredovati tako, kakor tirja njegov važni stan. *M. K.*

Iz Starega terga pri Poljanah. Naznanim ti, ljubi „Tovarsš“, veselo novico, da mi je tukajšnji rojak, č. g. dr. Juri Šterbenec, duhoven pri sv. Jakobu v Ljubljani, poslal 90 zvezkov raznoverstnih knjig in časopisov za našo šolsko bukvarnico. Zapisal je že pred tremi leti našo šolo za dosmertnega uda v družbo sv. Mohora in mi poslal tudi že poprej izdane knjige. Obljubil mi je tudi pošiljati vsako leto knjige, ki jih bo „Matica“ na svetlo dajala. Bog mu poverni! Naša mlada šolska bukvarnica ima tedaj že do 200 knjig. Občine naše fare, ki vedó ceniti zasluge, so imenovanega gospoda doktorja izvolile za svojega častnega občinca. Da si mi zdrav, moj Tovarsš! *Tvoj Miklavž.*

*) „Tovarsš“ je letos zgubil nekaj naročnikov, in sicer naj več iz med čast. duhovščine; učitelji pa se precej družijo k njemu, vendar jih tudi še dosti manjka. Več ko bode „Tov.“ imel podpore, boljši bo. *Vredn.*

Iz Černomlja. Ljubi „Tovars“! prav težko smo čakali „Imenika ljudskih učiteljev“, kterega smo že več let silno želeli. Sedaj se nam je vendar želja spolnila. V imenu več učiteljev izrečem željo, da naj bi bil prihodnji imenik obsirnejši; sej radi za to nekaj krajcarjev pridamo, in tudi ne zahtevamo, da bi se nam za stanj pošiljal. Precej, ko sem imenik dobil, pogledal sem po zvezdicah (*), in sem bil prav žalosten, ko sem videl, da so po nekterih šolskih okrajih komaj po dva, trije . . . učitelji pri učiteljskem društvu. Moj Bog, kaj pa bo z nami, če se ne bomo družili? Ne bodimo vendar tako zaspani! Sej ima tudi sprejemnica uč. društva napis: „V družbi je moč in napredek“. Lahko bi človek očital nekterim, ki jih vidim brez zvezdic, pa se tolažim, da je morda več pomot, ker je tudi v našem okraju učitelj Germ brez zvezdice, pa je vendar pri društvu. Upam, da bode imenik za leto 1871. imel več zvezdic. *)

J. J.

Iz Kostanjevice. (Očitna zahvala.) Kakor je „Tovars“ že preteč. l. omenil, so Njih Veličanstvo presvitli cesar nekterim šolam na Kranjskem, med kterimi je tudi kostanjevska, Hartingerjeve kmet. table podariti blagovolili. Hvala in slava za to neprecenljivo darilo! To so pa tudi nekteri blagi gospodje spodobno cenili, in so napravili za vse table zlate okvirje in šipe, kar je precej visoko stalo. Sedaj je naša šola okinčana, da je veselje v njo stopiti; pa tudi mnogo učencev je to privabilo v šolo, tako, da je začelo prostora pomanjkovati. — Zapiši, dragi „Tovars“, imena dobrotnikov naše šole v zlate bukve, in naznani jih vsem svojim tovaršem po naši mili domovini! Ti le p. n. gg. so: dr. J. Zajec, c. k. finančni svetovalec v Ljubljani, J. Pihler, c. k. grajski oskerbnik, in L. Dimic, c. k. nadgozdar v Ljubljani. Dolžnost me veže, da v imenu svojih učencev in v imenu vseh tukajšnjih šolskih prijateljev tem dobrotnikom izrekam serčno zahvalo! Da bi imela vsaka šola tako blage podpornike! J. P. učit.

Iz Ljubljane. Zopet imamo novega ministra za bogočastje in nauk. Njih c. k. Veličanstvo presvitli cesar so dose danjega ministerskega svetovalca g. dr. Karola Stremayr-ja imenovali ministra za bogočastje in nauk. „Slov. Gospodar“ pravi: „Dr. Stremayr je pošten, učen in prav delaven mož; bil je deželni odbornik v Gradcu blizo 10 let, in še le lani je prišel za ministerskega svetovalca na Dunaj. V Gradcu se je tudi nekoliko slovensčine naučil“.

— Poterjene šolske postave o pravicah ljudskih učiteljev so: v Zgornjem Avstrijskem, Salcburškem, Českem, Marskem, Koroškem in Voralberškem. (Kranjci, čakajmo!)

— Šolski in učilni red za splošne ljudske šole je prišel k deželnim šolskim gosposkom v posvèt, in sicer: 1) šolsko obiskovanje, 2) učilni čas, 3) izstop iz šole, 4) verdevanje, 5) dolžnosti

*) Vsaka reč se pri začetku težavno vreduje; tako je bilo tudi pri prvem imeniku ljudskih učiteljev na Kranjskem. Radi verjamemo, da so tu pa tam pomote, ker človek ni vsegaveden, in v hitrici tudi ne more vsemu kaj. Kar je prvo leto pomanjkljivega, bode drugo leto bolje. Prosimo poterpljenja!

Vredn.

učiteljev, 6) učiteljski zbor, 7) versta pri razredih, 8) učilni namen, 9) šolska spraševanja in spričala, 10) učilni pomočki, 11) delalne šole za dekleta.

— Darila iz Metelkotovega zavoda so za leti 1869. in 1870. dobili ti le gg. učitelji: Anton Gogala v Begnah na Gorenskem, Florijan Kaliger v Boštanji, Jakob Koželj v Čermošnicah, Franc Muhič v Verhu, Jožef Potokar v Mokronogu, Miklavž Stanonik v Starem Tergu, Janez Kogej na Brezovici, Gašper Gašperin v Razdertem, Franc Papler v Polhovem Gradcu, Leopold Cvek na Verhniki, Martin Krek v Smledniku, Blaž Tramšek v Kerškem.

— Zdaten ud učiteljskega društva. Sedanji deželni pervosednik na Koroškem, baron Kūbeck, je pristopil k učiteljskemu društvu za Koroško in ob enem temu društvu izročil 400 gold. iz zapuščine Pflugel-nove. Tudi kranjsko učiteljsko društvo bi se razveselilo takega mecena, ker še sedaj nima svoje sobe, akoravno je še pred pol letom za to prosilo pri deželnem odboru.

Učiteljsko društvo za Kranjsko.

Učiteljsko društvo ima letos te le časopise, ki jih po želji čast. gg. udom tudi na dom pošilja: 1) Der österr. Schulbote, 2) Allgem. österr. Schulzeitung, 3) Schulzeitung für Innerösterreich, 4) Die Volksschule, 5) Musik- und Literaturblatt für Volksschullehrer und Schulfreunde, 6) Verordnungsblatt für den Dienstbereich des Ministeriums für Cultus u. Unterricht, 7) Slovenski Gospodar, 8) Učit. Tovarš, 9) Školski prijatelj (hervaški), 10) Školnik (česki).

Gg. udom v Ljubljani so ti časopisi pripravljani v šolski sobi 4. razreda mestne glavne šole v drugem nadstropju (v reduti), kjer jih razun šolskih ur morejo brati ali si jih izposodovati.

Povabilo. 28. t. m. ob 10. dopoldne bode odbor uč. društva (v 4. razredu mestne glavne šole pri sv. Jakobu) imel III. sejo, h kateri vljudno vabi sploh vse tukajšnje in tudi vnanje ude uč. društva. Na dnevnem redu bode med drugim tudi važno vprašanje: „Kaj je z društvom v pomoč vdovam in sirotam ljudskih učiteljev na Kranjskem?“

Odbor.

K učit. društvu so pristopili: Janez Pokorn, učitelj v Logatecu; Anton Jeršinovec, učitelj v Černomlju; France Golmajer, učitelj v Dobu; France Fajfar, učitelj v Goričici; Anton Gogala, zgleadni učitelj v Begnah na Gorenskem.

Listnica. G. Fr. St. v K. g.: „Te Deum“ čaka v tiskarnici, da pride na versto. G. J. Ž.: Pišite nam še kaj, pa povejte nam svoje pravo ime, sicer ne moremo dopisa natisniti. G. J. P.: Elast. table stanejo 20—24 gl.